

4. Савченко Є. Резерви підвищення продуктивності праці в сільському господарстві / Є. Савченко // АПК: економіка і управління. - № 1. - 2009. - С. 11-13.

5. Богданівський В.А. Фактори зростання продуктивності праці в сільському господарстві / В.А. Богданівський // Економіка сільськогосподарських і переробних підприємств. - № 7. - 2008. - С. 23-27.

6. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Адам Смит – Москва : Эксмо, 2007 – 960 с.

7. Гаснев П. Научно-технический прогресс и повышение производительности труда в сельском хозяйстве / П. Гаснев // АПК – экономика и управление. - № 12. - 2008. – С. 40-41.

УДК 061.1 ЄС: [339.13.012.1:664.12]

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ РИНКУ ЦУКРУ В ЄС

***РИЖИКОВА Н.І. К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА***

Досліджено основні положення реформи ринку цукру в ЄС та проаналізовано її вплив на функціонування вітчизняних цукровиробників

Investigational substantive provisions of reform of market of sugar in ES and proanalizuvano its influence on functioning of domestic cukrovirobnikiv

Постановка проблеми у загальному вигляді. Починаючи з реформи Мак Шеррі в 1992 році, ЄС почав перехід від політики підтримки перевиробництва до ринково-орієнтованої політики, направленої на підвищення ефективності та сталості аграрних виробників. Радикальна реформа Фішлера в 2003 році була наступним логічним кроком нової Спільної аграрної політики (САП), що підтримує не лише аграрне виробництво, а й рівень життя в сільській місцевості. Тепер підтримка сільського господарства все більше залежить від дотримання аграрними виробниками стандартів якості, безпеки та захисту екології.

В 2005 році Європейська Комісія підготувала пропозиції щодо реформи ринку цукру. Вона має на меті залучити ринок цукру до загального процесу реформування, особливо до системи прямих

платежів, відокремлених від виробництва. Головні рушійні сили цієї реформи мають як внутрішню, так і зовнішню природу. Щодо внутрішніх причин, європейських споживачів та платників податків почали серйозно турбувати втрати від аграрного субсидування загалом та підтримки ринку цукру зокрема. Багато груп споживачів та неурядових організацій вимагають негайного приведення правил гри на ринку цукру до цілей нової САП. Щодо зовнішніх причин, ЄС опинився під тиском рішення СОТ про невідповідність торгівельної політики ЄС взятим на себе зобов'язанням перед СОТ та входження в силу угоди «Торівля всім крім зброї». ЄС опинився у стані коли не можна зробити послідовних реформ поступово. Зменшувати рівень підтримки потрібно кардинально [1]. Це схоже на розвиток подій в Україні, коли незважаючи на безліч проблем в цукровій галузі, Україна не проводить реформи поступово, тому в найближчому майбутньому їй прийдеться робити кардинальні кроки схожими на ЄС.

Аналіз останніх досліджень. Проблема розвитку світового ринку цукру, його сучасний стан знайшли відображення у наукових працях таких вчених як В.С. Бондар, С. Гудожніков, Дж. Кеннан, О.С. Засць, Є.В. Імас, М. Мейн, В.І. Пиркін, А.В. Фурса, О.М. Шпичак та ін. Сучасний стан кон'юнктури ринку цукру в ЄС потребує нових поглиблених досліджень процесів функціонування бурякоцукрової галузі України.

Формування цілей статті. Дослідити основні положення реформи ринку цукру в ЄС та проаналізувати її вплив на функціонування вітчизняних цукровиробників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення світового досвіду формування, функціонування і розвитку ринку цукру в розвинених країнах-виробниках цукру свідчить про загальні закономірності його формування і дозволяє визначати основні напрями створення ефективного ринку цукру в Україні [2]. Основними виробниками цукру з цукрових буряків є країни з розвинутою системою регулювання галузі і організації планування. Це США, Євросоюз, Китай. Найбільші виробники тростинного цукру – Бразилія, Індія, Куба, Таїланд, країни Південної Африки. Із загальних закономірностей формування ринку цукру в розвинених країнах виділяємо такі: 1) у всіх країнах, особливо в тих, де виробляється цукор з цукрових буряків, ринок регулюється з боку держави і недержавних органів, причому, при погіршенні економічної ситуації в бурякоцукровому підкомплексі регулююча і координуюча роль

держави зростає, а надалі із становленням організаційно-економічних механізмів, важелів і стимулів здійснюються процеси перерозподілу регулюючих функцій держави на користь недержавних структур і перехід виключно до економічних, непрямих методів; 2) регулювання ринку цукру завжди вводиться як вимушений, рятівний для цукрової промисловості захід, в першу чергу унаслідок відносного перевиробництва цукру, що викликає зниження цін на нього і робить неминучим банкрутство цукрових заводів; 3) у всіх країнах, що виробляють цукор для регулювання ринку використовуються економічні важелі і стимули (квоти, інтервенційні ціни і закупівлі та ін.), приймаються заходи по захисту свого внутрішнього ринку від товарної інтервенції ззовні за допомогою митних бар'єрів, застосовується державна підтримка і стимуляція своїх цукровиробників до експорту надлишків цукру; 4) практично у всіх країнах проведена реструктуризація і концентрація цукрових заводів для переробки 6,0 тис. т цукрових буряків за добу і більше, тільки у цих умовах можна забезпечити мінімальні витрати і підвищити конкурентоспроможність цукру на внутрішньому і зовнішньому ринках [3].

У всіх країнах – цукровиробниках дотримуються загальних для всіх суб'єктів ринку цукру правил, які закріплюються в Міжгалузевій угоді партнерів бурякоцукрового підкомплексу. Зі вступом України до СОТ потрібно приймати до уваги умови та тенденції функціонування ринку цукру у країнах Європейського Союзу як найближчого до нас партнера. Так, Рада аграрних міністрів, яка об'єднувала 25 країн-членів Європейського Союзу (ЄС) у Брюсселі, в кінці листопада 2005 року прийняла рішення про запровадження нової системи (реформи) ринку цукру, термін дії якої дев'ять років, з 01 липня 2006 року по 30 вересня 2015 року. З 2007 року встановлений новий маркетинговий рік виробництва цукру з 01 жовтня по 30 вересня (дотепер він тривав з 01 липня по 30 червня) [4]. Основними цілями реформування ринку цукру в країнах-членах Європейського Союзу є інтеграція ринку цукру до Єдиного ринку сільськогосподарської продукції в країнах-членах ЄС. Нова реформа крім зниження мінімальних гарантованих цін у чотири етапи до 2010 року (табл. 1), передбачає скорочення квот на цукор (2006-2009 роки) відповідно до програми реструктурування. За допомогою цього механізму конкурентно слабкіші цукрові заводи соціально-договірним шляхом зможуть відмовитись від власного виробництва 6,0 млн т квот цукру «А» і «В» (повинно відбутися скорочення на 34,0 %) [5].

Таблиця 1

Основні економічні показники нової системи ринку цукру в ЄС*

Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010/ 2015рр.
Інтервенційна ціна на цукор, євро/т	631,9	631,9	631,9	540,7	404,4	404,4
Ціна на цукрові буряки, євро/т	43,6	32,9	29,8	27,8	26,3	26,3
Податок на реструктурування (перебудову), євро/т	0	126,4	173,8	116,3	0	0
Довідкова ціна на цукор - рівень продуцента, євро/т	631,9	505,5	458,1	424,3	404,4	404,4
Субсидія на перебудову, євро/т	0	730,0	730,0	625,0	520,0	320,0

*Джерело: [4].

Основна мета реструктуризації - стимулювання найнеефективніших виробників залишити цукровий сектор в обмін на грошову компенсацію, що виплачується як переробникам буряків, так і виробникам цукру. Цей пункт є стимулом для неконкурентоспроможних виробників цукру згорнути його виробництво. Це вже відбувається, оскільки деякі цукрові компанії і навіть країни, які вирощують цукрові буряки, відмовились від виробництва цукру [6]. Правила щодо цукру, який виходить за встановлені межі квоти «С», прийняті також суворіші. Тільки після завершення вищевказаного періоду комісія країн-членів ЄС обговорюватиме подальше скорочення квот. Втім і до закінчення даного періоду, відбувається щорічне скорочення квот на виробництво цукру. Необхідно підкреслити, що таким чином ЄС обмежить у майбутньому своє виробництво та збут цукру на внутрішньому ринку. Це пов'язано з тим, що темпи його виробництва випереджають темпи споживання. До того ж імпорт цукру ЄС повинен залишатися незмінним на рівні 2,26 млн т на підставі договірних зобов'язань на закупівлю цукру-сирцю в країнах АКР (Африки, Карибського і Тихоокеанського басейнів), а реекспорт цього цукру-сирцю заборонено СОТ [7]. Необхідно також зазначити, що починаючи з 2006 року ЄС підписав угоду «Все крім зброї» і дозволив таким чином 50 слаборозвинутим країнам світу продавати на їхньому внутрішньому ринку цукор без сплати імпортного мита [8]. У 2015 році по закінченню перехідного періоду, країни, що скористалися перевагами

преференційного доступу на ринок ЄС, отримують безмитний, необмежений вихід на європейський ринок. Обмеження виробництва та збуту цукру на внутрішньому ринку країн ЄС створює вимоги, які ставляться до виробників цукрових буряків та їх переробників, – точне планування виробництва цукрових буряків і збуту цукру. До основних наслідків реформи ринку цукру в ЄС можна віднести той факт, що площі під цукровим буряком скоротилися близько на 700 тис. га. П'ять країн, а саме — Болгарія, Ірландія, Латвія, Португалія та Словенія, повністю відмовились від вирощування цукрового буряка, у Фінляндії, Греції, Італії, Литві, Чехії та Словаччії посіви площі під цукровим буряком скоротились на більш ніж 50,0%. Зважаючи на нові умови функціонування ринку цукру в Європі, можна зробити висновок, що Україні буде складно потрапити до складу країн-імпортерів ЄС.

Висновки. Оцінюючи основні положення реформи цукру в ЄС слід відзначити основні її наслідки:

1. Реформа стимулює ефективних виробників до підвищення обсягів виробництва.

2. Реформування європейського ринку цукру стало причиною зростання світових цін на цукор.

3. Виробники з високою собівартістю виробництва цукру покинуть галузь.

4. Реформа не змінила концепції обмеженого доступу на ринок для імпортного цукру. Імпорт на ринок ЄС залишається у високій ступені регульованим. Імпорт із країн-виробників, що не являються учасниками угод про преференційну торгівлю, як і раніше підлягає митному оподаткуванню.

5. Виробники цукру несуть величезні втрати, а більшість опинилися на межі розорення, що відкриває шлях до фінансових поглинань і приходу на ринок більш крупних гравців.

Таким чином, чітко простежуються дві ознаки розвитку цукрового ринку ЄС — зростання конкурентоспроможності, що пов'язано з перенасиченням ринку, і тенденція до олігополістичного контролю у цукровій промисловості. Дефіцит цукру на світовому ринку та надмірно високі ціни створюють важкі умови операційної діяльності для традиційних переробників.

Аналізуючи основні напрямки реформи ринку цукру в ЄС та її наслідки, вважаємо за необхідне на першому етапі реструктуризації галузі в Україні зосередитись на формуванні, забезпеченні ефективного функціонування і розвитку внутрішнього ринку цукру з метою оптимального насичення ринку цукром власного виробництва та створення умов для незалежності від імпорту.

Література.

1. Реформа ринку цукру в ЄС: приклад для України. – Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ier.kiev.ua>
2. Заец А. С. Зарубежный и отечественный опыт регулирования рынка сахара / А. С. Заец. — Киев, 1998. — 264 с.
3. Заець О. С. Цукрова промисловість в Україні: становлення, розвиток, реструктуризація / О. С. Заець. — [2-е стереотип. видання]. — К. : Наук. думка, 2004. — 327 с.
4. Фурса А. В. Реформа ринку цукру в ЄС / А. В. Фурса // Економіка АПК. — 2006. — № 11. — С. 143–148.
5. Helmke H.-H. Agrarminister beschreiben neue Zuckermarktordnung // Zuckerrube. — 2005. — № 6. — S. 292.
6. EU Formally Adopts Radical Sugar Reform // The Sugarbeet Grower. — 2010. — March. — P. 14.
7. EU Zuckermarktreform treibt Weltmarktpreis hoch // Zuckerrube. — 2005. — № 6. — S. 301.
8. T-Mail: agro@ier.kiev.ua.

УДК [338.432:631.115]

РОЛЬ ТВАРИННИЦТВА В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

**САГАЧКО Ю.М. СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА**

В статті йдеться про важливість розвитку тваринництва і його ролі в соціально-економічному розвитку аграрної сфери.

The article refers to the importance of livestock and its role in social and economic development of agriculture

Постановка проблеми у загальному вигляді. Складний соціально-економічний стан сільського господарства країни, породжений тривалою кризою, вимагає здійснення невідкладних державних заходів, спрямованих на подолання деструктивних процесів у виробничо-господарській сфері, на забезпечення нарощування обсягів сільськогосподарської продукції, на призупинення руйнування соціальної інфраструктури українського села та його соціального й морального занепаду. Зрозуміло, що за належного державного регулювання економіка України не була б доведена до такого стану.